

**Johnny Christensen: Lettisk-dansk/dansk-lettisk grundordbog.
Århus: Felix, 1994**

Viena traka haltúra¹

Den foreliggende ordbog er den første mellem dansk og lettisk og fortjener dermed ros som det vovestykke, den er. Men den fortjener også ris for masser af sjusk og fusk, som kan udsætte dens godtroende brugere for alt fra latteranfald til frustration.

Der har sandelig ingen problemer været med at oversætte ord som 'revolúcija', 'helikopters', 'konflikts', 'eksplozija', osv., hvilket også flittigt er blevet gjort begge veje. Fyldekalk, så at sige, der holder de mangfoldige undersættelser og andre stilistiske perler sammen i en samlet helhed. Men hvorfor er fx *opposition* blevet oversat som 'pretestība' (*modstand*) og ikke som det helt naturlige 'opozícija'? Og hvilken mening giver det at oversætte 'eksplozija', mens det mindst lige så udbredte lettiske ord 'sprádziens' overhovedet ikke er medtaget i ordbogen? Til gengæld kan det danske ord *produkt* kun yderst sjældent gengives med det samme ord på lettisk, idet det hedder 'razojums', hvis der er tale om det producerede, og 'reizinájums', hvis det handler om resultatet af en multiplikation. Det lettiske ord 'produkts' betyder *madvare*. Dette er blot et par såkaldte falske venner, som ordbogsforfatteren er blevet offer for.

Men det er ingenting sammenlignet med den gåde, ordbogen opstiller, når den på dansk staver *teske* uden h, men samtidigt *the* med h. For at være konsekvent, kan ordbogen i det næste oplag måske også stave *leverposteg* med g til sidst.

Indtil videre kun småting ... men nu kommer noget for tilhængere af de kraftige oplevelser. Ordbogen oversætter således navnlig *landboer* kun som "laucinieks" uden at oplyse, at det danske opslagsord af de fleste vil opfattes som flertal altså 'lauku laudis' på lettisk. Siger ordbogsforfatteren måske også: '*en kilomet*'? I øvrigt tør han nu slet ikke stave denne lumske måleenhed - han skriver bare *km* på dansk og oversætter med det fuldt ud skrevne lettiske ord 'kilometers'. Undervisningsministeriet burde måske have spenderet ham en retskrivningsordbog?

Nogle oversættelser (og især metoden bag dem) er ret absurde. Der, hvor forfatterens tosprogede kompetence ikke slår til, slår han simpelt hen op i en lettisk-engelsk ordbog fra mellemkrigstiden! Derved forklares den antikverede lettiske ækvivalent "sútniecība" (gesandtskab) til det danske ord *ambassade*, mens det rigtige havde været 'véstniecība'. Forskellen er den, at de små lande

---

¹ = En værre gang makværk (Lettisk).

plejede at have gesandtskaber i Folkeforbundets tid, mens de nu i efterkrigs-årene ligesom de store lande har fået ambassader. 'Dánijas sútis' vil nok kunne dechiffreres, men det skurrer i ørerne på letter, fordi det jo på nutidssproget burde hedde 'Dánijas véstnieks' (*den danske ambassadør*).

Mens vi befinder os på det bureaukratiske område, er det vel også tilladt at spørge, hvorfor der ikke gives oversættelse af ordet *opholdstilladelse*, mens ordet *transitvisum* er blevet oversat? Skyldes det måske det forhold, at ordbogsforfatteren Christensen ikke har opholdt sig længe nok i Letland til at have brug for en 'uzturésānās atlauja'?

Når der nu lægges så megen vægt på avissproget, som ordbogens forord forsikrer, hvorfor gives der kun den trivielle oversættelse af 'parlaments', mens det i flæng brugte 'Saeima' (Folketingets lettiske modstykke) ignoreres af ordbogen? Til ordbogens problemer med det offentlige hører også gengivelsen af ordet *statsborger*, der nu ikke er det samme som "pavalstnieks", selv om ordbogen netop hævder det. *Statsborger* (engelsk: "citizen", "national") hedder 'pilsonis' på lettisk. Det lettiske 'pavalstnieks' (engelsk: "subject") betyder omtrent *undersåt*.

Et godt eksempel på ordbogens forkærlighed for det absurde er dens lettiske ækvivalent til det danske adjektiv *hurtig*: 'átrs;kráce;straujs'. 'Átrs' og 'straujs' er gode nok, men "kráce" er et substantiv, der ganske vist betyder "rapid" på engelsk, men *strømfald* på dansk! Forestil Dem Christensen, der på sit mundrette dansk påstår: *Floden er fuld af hurtiger*.

Rådhus hedder på engelsk "Town Hall", men behøver af den grund ikke nødvendigvis hedde "pilsétas nams" på lettisk, fordi dette bruges om en ejendom i byen modsat en gård på landet. Letter siger 'rátsnams' eller 'pilsétas pasvaldības éka'.

Overanstreng sig - "to overstretch" - er blevet til det indsnævrede "párstiepties", hvor der helst burde have stået det mest præcise 'párpúléties'.

Christensen kunne også have draget fordel af at læse i en lettisk grammatik før han laver sin ordbog, hvis ikke af personlig interesse, så i hvert tilfælde for at stifte bekendtskab med suffiksernes og præfiksernes semantik, eller for at passe på genus- og numeruskongruens i de lettiske nominalgrupper. 'Kurinát' betyder ikke 'aizdegt' (*tænde*), men derimod *fyre [ild]*, altså bør det durative aspekt ikke forveksles med det begyndende aspekt i tilfældet af verber af den samme rod som fx. 'aiz-' eller 'ieKUR (INÁ) t' (*tænde*). *Afblomstre* skal hedde 'noziedét', ikke "uzziedét" (*opblomstre*). *Lære* hedder 'mácít', ikke "pamácít" (*belære*).

"Ievérojams vietas", adjektiv i hankøn ental og substantiv i hunkøn flertal er en dundrende sprogstridig forbrydelse mod kongruens. Går man ud fra den danske oversættelse *seværdighed*, skulle der have stået 'ievérojama vieta' i hunkøn ental.

Ordbogen tager heller ikke altid de lettiske diakritiske tegn seriøst, hvilket ser ud, som var det en russers desperate forsøg på at mestre denne rædsel af et barbarisk sprog. *Åben* oversættes som "klájs" i stedet for den korrekte skrivemåde uden længdestregen over vokalen. Den mest nærliggende ækvalent vilde desuden have været 'atvért's', jævnfør verbet (*at*) *åbne* - 'atvért'.

Kære oversættes som "míls", hvilket er vås. Ikke kun på grund af det manglende palatale mutationskomma under l, men også fordi den danske stavemåde ikke er en ordbogsform, hvis der menes adjektivet. Den adjektiviske fleksionsform *kære* kan have ca. 30-40 forskellige former på lettisk, afhængigt af bestemtheds-, køns-, tals- og kasuskategorien i det konkrete tilfælde. Hvis opslagsordet *kære* derimod skal forstås som et verbum, skal det hedde 'pár-súdzét'.

Der er masser og atter masser af mærkværdigheder i denne lille ordbog på kun ca. 100 sider! *Opdage* skal hedde 'atklát', ikke "sameklét", for man vil næppe sige: 'Kolumbs samekléja Ameriku,' eller for den sags skyld: *Hun opdagede et påskud for at sige nej tak*. *Opfinde* hedder 'izgudrot', men der er visse semantiske forskelle. Man kan relativt sjældent med god samvittighed sige, at to ord fuldstændigt svarer til hinanden på to forskellige sprog. Derfor gælder for ordbogsforfattere det samme som Løgstrup anbefalede til filosoffer, nemlig at sige det allermost nærliggende.

Opfatte hedder helt præcist 'uztvert', mens "manít" kun dækker en lille segment af det danske verbums betydningsfelt. *Ødelæggelse* burde have heddet 'izpostísána' i stedet for "posts" (*elendighed*); *ønske* er ret og slet 'vélésánás' uanset Christensens kraftige forslag "ilgas" (*længsel*) og "iekáre" (*begær*), to synonymer med irrelevante konnotationer. *Nyheder* bør gengives som 'zinas', ikke som "vést(i)s" (*tidende*); *orden* som 'kártíba' i stedet for "iekárta" (*indretning*); *ligeglad* bør oversættes som 'vienaldzíg's', ikke så meget som "nolaidíg's" (*negligent*); *slange* er ikke blot det i Letland efterhånden noget sjældne krybdyr 'cúška', men tillige '(riepas) kamera' og 'slútene', begge meget mere brugt i dagligdagen end den bibelske fristerindes árt'sbenævne.

Påskud er 'ieganst's', ikke "izliksánás" (*forstillelse*). Det lettiske ord "vala" er slet ikke identisk med den i ordbogen anførte *fritid* ('brívais laiks', ún! 'brívlaiks' = *ferie*). 'Palaisties' betyder ikke "flyve" ('lidot'), osv., osv.

Man kunne fortsætte endnu længe i samme stil, thi den ovenstående opregning af ordbogens tvivlsomme kvaliteter er ingenlunde udtømmende. Derfor anbefaler jeg ordbogen først og fremmest for dem, der dyrker intellektuelle idrætter. Den naive begynder må vente på bedre dage, når ordbogen er blevet grundigt korrigeret. Ellers kan man med fordel benytte sig af den eneste sammenhængende ordbog, der findes fra lettisk til et europæisk sprog, nemlig den lettisk-tyske.

Christensen kan eventuelt være mere behjælpelig over for "studerende, rejssende og forretningsfolk" (citat fra omslagets bagside) ved at opgive de ambitiøse planer som ordbogsforfatter og i stedet vie sine dage til at sammenskrive fx. en parlør.

Min nådeløse kritik har ikke til formål at slagte værket, men ærligt at påpege dets ufuldkomne sider. Moralen af det ovenstående er, at en ordbog faktisk er et alvorligt projekt, som kan kræve både blod (slagsmål med kritikerne), sved (en meget udstrakt læsning af tekster plus feltarbejde) og tårer (af latter over det ufrivilligt komiske resultat).

Jens Zvirgzdgrauds